Sabiedrības līdzdalības labā prakse ministrijām un valsts pārvaldes iestādēm.

Sabiedrības iesaistes mērķis: kvalitatīvāki valsts un pašvaldību pieņemtie lēmumi, jo to izstrādē ir piedalījušies cilvēki ar dažādām dzīves pieredzēm un daudzveidīgām zināšanām. Labi organizētas, efektīvas konsultācijas ar sabiedrību arī veicina uzticēšanos valsts pārvaldei, kā arī dod iespēju iedzīvotājiem pašiem sajust atbildību par savas valsts nākotni.

Jēgpilnas sabiedrības iesaistes priekšnoteikumi:

1. Lēmumu pieņēmējiem ir patiesa interese noskaidrot sabiedrības pārstāvju ierosinājumus;
2. Plānots un mērķtiecīgs sabiedrības iesaistes process, izvēloties piemērotu laiku, piemērotus apspriežamos jautājumus un piemērotu mērķauditoriju;
3. Ierosinājumi tiek rūpīgi izvērtēti, un sabiedrības pārstāvjiem sniegta atgriezeniskā saikne par to, kas ir/nav ņemts vērā.

Kad un kā iesaistīt sabiedrību?

Posms:	Piemēri:	Sabiedrības iesaistes minimums:	Papildu iesaistes metodes:
Vajadzību apzināšana	NVO, kuras nodarbojas ar palīdzības sniegšanu Ukrainas bēgļiem, izsaka ierosinājumus attiecībā uz valsts sniegtajiem pakalpojumiem. Pašnodarbinātie Latvijas iedzīvotāji saskata problēmas ar pašreizējo pašnodarbināto regulējumu.	• Ja aktīvie iedzīvotāji aicina iestāžu darbiniekus satikties, lai pārrunātu kādas viņu identificētas problēmas, uz šiem lūgumiem ir iespēju robežās jāatsaucas. • Iestāde izveido mehānismu, kā regulāri par savu darbību konsultējas ar sabiedrību, "tur roku uz pulsa" par sabiedrībai svarīgo. Piemēram, izveido konsultatīvo padomi. Konsultatīvās padomes dalībniekiem ir jābūt iespējai pieteikt sev svarīgas tēmas. • Iestāde regulāri apzina sabiedrības, iestādes darbības jomas ekspertu, NVO viedokli par jautājmiem, kas ir iestādes kompetencē.	• Izveidota ierosinājumu iesniegšanas funkcija iestādes mājaslapā. • Īpaši veiktas aptaujas, pētījumi, lai identificētu problēmas. • Dalība NVO, akadēmiskās vides organizētos pasākumos, kur tiek apspriestas arī problēmas un izteikti ierosinājumi. • Klātienes vizītes, lai uzklausītu iedzīvotāju viedokļus, problēmu un risinājumu pieteikumus. • Iestāde savu iespēju robežās reaģē uz sabiedrisko rezonansi par iestādes kompetences jautājumiem - aicina uz sarunu, reaģē ar rakstisku skaidrojumu medijos/sociālajos tīklos.
Problēmu risinājumu meklēšana	Iekšlietu ministrija vēlas uzlabot policijas darbu. Veselības ministrija vēlas uzlabot pacientu tiesību ievērošanu. Tieslietu ministrija vēlas paātrināt tiesu procesus.	• Iestāde organizē darba grupas (domnīcas/koordinācijas grupas), tur pieaicinot piedalīties arī NVO un/vai akadēmiskās vides pārstāvjus.	• Iestādes sagatavo un izplata diskusiju dokumentu, kurā skaidri nosaka jautājumus vai risinājumu virzienu sākotnējos piedāvājumus, par kuriem tā vēlas konsultēties. • Īpaši pasākumi risinājumu meklēšanai: darbnīcas, hakatoni, ideju talkas. • Īpaši pārdomu (deliberatīvie) pasākumi, kur dalībnieku sastāvu veido attiecīgās sabiedrības minipublika (piemēram, 50 cilvēki, kas pēc saviem demogrāfiskajiem parametriem atbilst Latvijas sabiedrībai).
Konkrēta projekta izstrāde un saskaņošana	Tieslietu ministrija ir izstrādājusi grozījumus Biedrību un nodibinājumu likumā. Ārlietu ministrija ir noformulējusi nacionālo pozīciju nākamajai Eiropadomei.	• Jāveic tās sabiedrības iesaistes darbības, kuras likums liek veikt – piemēram, jāieliek likumprojekts vai politikas plānošanas dokuments Tiesību aktu portālā, jāizvērtē sabiedrības līdzdalības ietvaros izteiktie priekšlikumi, jāizvērtē NVO un iedzīvotāji iesniegtie atzinumi. • Ministrija vai iestāde informē konsultācijās iesaistītos sabiedrības pārstāvjus par lēmuma izstrādes progresu.	• Par izstrādāto projektu informāciju būtu jāaizsūta plašākam NVO lokam, dodot iespēju savus ierosinājumus paust arī ārpus Tiesību aktu portāla. • Sarīkot īpašu sarunu/apspriedi ar tām NVO un iedzīvotājiem, kuriem nav iespējas vai laika piedalīties oficiālajā saskaņošanā.
Lēmumu pieņemšana	Valsts sekretāri vai Ministru kabinets lems par kāda jautājuma tālāko virzību.	• NVO, kas sniegusi savu viedokli, jāaicina piedalīties attiecīgajā sēdē.	• Par sēdi jāinformē arī tās NVO, kurām, lai gan nav piedalījušās saskaņošanā, varētu būt īpaša interese par izskatāmo jautājumu.
Pieņemto lēmumu ietekmes izvērtēšana	Izglītības un zinātnes ministrija vēlas noskaidrot, kā darbojas jaunizveidotās augstskolu padomes. VARAM mēģina noteikt administratīvi teritoriālās reformas ietekmi.	• Iestāde, pasūtot ietekmes novērtējumu, no vērtētājiem prasa izzināt arī sabiedrības, tai skaitā jomā aktīvāko NVO, vērtējumu .	• Īpašas iestādes vai NVO organizētas sanāksmes, kurās tiek vērtēts, kas darbojas un kas vēl uzlabojams. • Iestādes veikta aptauja, kurā noskaidro iedzīvotāju vērtējumus. • Dažādas inovācijas, lai iegūtu iedzīvotāju viedokļus: piemēram, balsošanas poga par apmierinātību ar e-pakalpojumu vai iedzīvotāju viedokļu apkopošana liela mēroga pasākumos, lūdzot viņus balsot caur telefoniem sli.do.

Kā informēt sabiedrību par iesaistes iespējām?

1. Pēc iespējas sūtīt informāciju konkrētām attiecīgajā tēmā ieinteresētajām NVO ar lūgumu sniegt savu viedokli.
2. Par iesaistes iespējām informēt caur iestādes mājaslapu un sociālajiem tīkliem.
3. Aizsūtīt informāciju Latvijas NVO "jumta organizācijai" – Latvijas Pilsoniskajai aliansei.
4. Ja jautājums skar demokrātiju, pilsonisko sabiedrību, biedrības un nodibinājumus – piedāvāt šo jautājumu ielikt MK-NVO Memoranda Padomes darba kārtībā.
5. Gadījumos, kur svarīgi ievākt dažādus, tai skaitā, pretrunīgus viedokļus, vai kur ir neuzticēšanās iestādei barjera - piesaistīt neatkarīgu, profesionālu moderatoru.
6. Gadījumos, kad ir svarīgs kādas konkrētas, grūti sasniedzamas mērķgrupas viedoklis – piesaistīt sociologu palīdzību, lai šo viedokli izzinātu.

! **Pieņemot lēmumus, valsts pārvalde bieži konsultējas ar jomu vai nozari pārstāvošām nevalstiskām organizācijām un ekspertiem. Tā rīkoties ir pareizi, taču jāsaprot, ka šīs organizācijas nereti izstrādā un lobē tikai tādus piedāvājumus, kas ir viņu vai nozaru interesēs. Lai nodrošinātu, ka lēmums ir kvalitatīvs un tajā izsvērtas visu pušu intereses, svarīgi, ka valsts pārvalde uzrunā arī plašāku sabiedrību, piemēram, sabiedriskā labuma organizācijas, ar nozaru nesaistītus ekspertus un sabiedriskos aktīvistus.**

Sabiedrības iesaistes organizēšanas "nāves grēki"

Ķeksīša pēc.
Konsultācijas ar sabiedrību skata pēc, kad viss jau ir izlemts vai arī neko nav paredzēts tālāk lemt.

Bezmērķīgums.
Bezmērķīgi veidots vai vadīts pasākums – nav izveidots tāds iesaistes process, kuram varētu būt jēdzīgi rezultāti.

Pārmērīgi tehniski.
Sabiedrībai tiek prasīti tik tehniski jautājumi, uz kuriem spēj atbildēt tikai jomas eksperti.

Pārmērīgi plaši.
Sabiedrībai tiek uzdoti tik plaši jautājumi, ka atbildēm uz tiem nebūs nozīmes turpmākajā lēmumu pieņemšanā.

Neiespējami līdzdarboties.
Konsultācijām ar sabiedrību ir nepietiekams laiks vai izvēlēta nepieejama konsultāciju vieta.

Nepareizs formāts.
Konsultācijām izvēlēts formāts, kas padara padziļinātu sarunu teju neiespējamu.

"Kas gribēs, tas piedalīsies."
Paļaušanās, ka tas, ka nav saņemti atzinumi, nozīmē, ka sabiedrību viss apmierina vai šis jautājums ir vienaldzīgs.

Neatbild par solīto.
Konsultācijās ar sabiedrību vienojas par kaut ko vienu, pēc tam tiek noņemts kaut kas cits.

"Nē" jauninājumiem.
Tiek noraidīta katra sabiedrības iniciatīva, kas prasa kaut nelielu papildus budžetu vai kaut nelielu papildus pienākumu valsts pārvaldei.

Manipulatīvi.
Apzināti manipulatīva konsultāciju vadīšana, to vedot uz iepriekš nolemtu rezultātu.

Infografika "Sabiedrības līdzdalības labā prakse ministrijām un valsts pārvaldes iestādēm." sagatavota ar Islandes, Lihtenšteinas un Norvēģijas atbalstu caur EEZ un Norvēģijas grantu programmu "Aktīvo iedzīvotāju fonds". Par materiāla saturu atbild Sabiedriskās politikas centrs PROVIDUS.

Iceland Liechtenstein Norway **Active citizens** fund

PROVIDUS DOMNĪCA